

02

Presentació

L'esquí: de mitjà de transport a activitat de lleure (Andorra 1924-1965)

03

Notícies

27 d'octubre, Dia mundial del patrimoni audiovisual. La teva història es mou (i commou)

Nou projecte etnogràfic sobre les primeres iniciatives turístiques. La descoberta de la muntanya lúdica

Noves incorporacions a l'Àrea d'Arxius i Gestió de Documents

Trobada anual de l'Observatori Permanent d'Arxius i Televisions Locals. Andorra, 8 d'octubre del 2018

Presentació del llibre 'Les ràdios andorranes. Una qüestió de sobirania', de M. Jesús Lluelles, i del curt documental 'El tancament de les ràdios andorranes', d'Albert Roig i Toni Ubach

Exposició i catàleg: 'Vides de muntanya', amb motiu de la 40a Fira concurs del bestiar d'Andorra

Primer seminari internacional dels arxius de l'esport

07

On és?

08

Novetats bibliogràfiques

Sabíeu què...?

Què estem preparant

Andorra, terra de bruixes

09

A destacar

Criteris de tria i selecció del fons fotogràfic Fèlix Peig

10

Nous fons ingressats

Nous fons i continguts audiovisuals

Fons familiars i patrimonials

11

Col·laboracions

Entrevista: el contrapàs, la recerca històrica

Presentació

L'esquí: de mitjà de transport a activitat de lleure (Andorra 1924-1965)

Fons : FAM_1559
Autor: Josep Alsina Martí

Aquest nou catàleg, en format digital, vol ser una petita introducció fotogràfica al món de l'esquí al Principat d'Andorra.

Com en altres entorns de muntanya, l'esquí va començar a utilitzar-se com un pràctic mitjà de transport per poder fer desplaçaments i transports lleugers entre valls veïnes o entre països, com és el cas d'Andorra.

Els primers esquís utilitzats a Andorra com a mitjà de transport varen ser els

del carter de Soldeu Miquel Farré Casal (a) Canaro. L'any 1924, en un dels seus viatges al poble francès de Porta per fer el correu, se'n va comprar uns després de veure que els seus col·legues francesos els utilitzaven per desplaçar-se per la neu. En aquella època els esquís eren unes fustes fetes de freixe.

Malauradament, no tenim cap fotografia que immortalitzi cap dels desplaçaments del carter de Soldeu; però, per altra banda, en els nostres fons fotogràfics

hem trobat diverses instantànies d'homes carregats, traginant fardos pel port d'Envalira, o senzillament gent desplaçant-se a banda i banda del port, en unes dures jornades hivernals.

La publicació l'hem dividit en quatre apartats per poder fer un repàs ràpid de l'evolució de l'esquí.

- L'esquí com a mitjà de transport

Setze instantànies entre els anys 1930 i 1950, algunes inèdites, dels fons fotogràfics de Josep Alsina i del fons de la Casa d'Areny-Plandolit.

- A la conquesta de la muntanya

Trenta fotografies, dels inicis dels anys 30 fins a l'any 1960, d'excursionistes catalans, francesos i, més endavant, andorrans. Visions fotogràfiques de com utilitzaven l'esquí de muntanya per arribar a cims i carenes i per fer les primeres travesses hivernals per les muntanyes andorranes. Diversos fons fotogràfics ens han ajudat a completar aquest apartat: Alsina, casa Rossell, Olivella, Casa d'Areny-Plandolit i Francesc Pantebre.

- L'esquí com a activitat de lleure i esportiva

Quaranta-set imatges ens mostren com l'evolució de l'esquí de muntanya i la creació d'infraestructures van fer que l'esquí esdevingués una activitat social, de lleure i esportiva. Els fons Alsina, casa Rossell, Narcís Casal, Casa d'Areny-Plandolit i Esquí Club d'Andorra ens ajuden a situar-nos als inicis d'aquesta nova era en el món de l'esquí.

- L'impacte socioeconòmic

És del tot impossible poder mostrar el que va significar l'expansió de l'esquí al Principat en 57 fotografies. Però potser sí que poden ajudar a entendre els canvis que va suposar per a Andorra

l'impacte d'aquesta activitat. Per fer-ho ens hem ajudat dels fons V. Builles, Alsina, Casa d'Areny-Plandolit, Olivella, Fèlix Peig, Werner Lengeman, Francesc Pantebre i Joan Vehils.

En aquest apartat trobareu el documental "Esquí a Andorra" extret de Territoris de memòria (2004)

La nostra voluntat ha estat reivindicar la tasca de tots aquests pioners de l'esquí. Esperem que aquest recull fotogràfic us agradi.

Disponible a:

https://www.cultura.ad/images/stories/Arxius/Documents/Catalegs/Expo_Esqui_Andorra.pdf

Notícies

27 d'octubre, Dia mundial del patrimoni audiovisual. La teva història es mou (i commou)

país al mig dels Pirineus on la casa i la tranquil·litat estan garantits. La segona, de cinema familiar, és la gravació que l'empresari de Sabadell Arcadi Gili va fer d'unes vacances a Andorra l'estiu del 1954 i la tardor del 1955, que esdevé un record familiar i, al mateix temps, el coneixement o reconeixement d'uns paisatges i una manera de fer. I, per acabar, un recull d'imatges de diversos fons sobre un mateix tema: les activitats a la muntanya. S'hi poden veure talls de diferents èpoques i procedències sobre caça, esquí i activitats de lleure, com costellades. En definitiva, ens sumem al reconeixement, a través del cinema, dels que ens han precedit i han volgut compartir part de la seva història amb tots nosaltres.

Per celebrar aquest dia l'Arxiu Nacional, amb la col·laboració del Comú de Sant Julià de Lòria, ha volgut mostrar tres pel·lícules amb històries ben diferents. La primera és un documental realitzat

amb la intenció d'explicar una història, en aquest cas donar a conèixer un país. *Andorra*, rodada pel director de Laia Films Jean Castanier a mitjans de la dècada del 1940, descriu Andorra com un petit

Nou projecte etnogràfic sobre les primeres iniciatives turístiques. La descoberta de la muntanya lúdica

Enguany l'Arxiu d'Etnografia ha començat un projecte sobre les primeres iniciatives turístiques que van participar de la transformació de l'Andorra agrícola i ramadera i que van ser motors de l'Andorra que coneixem avui. Ens traslladem als anys trenta, quaranta i cinquanta per descobrir relats d'esforç i de treball per aprofitar les noves oportunitats que oferia la modernitat, quan la muntanya encara era un lloc

de treball i de pas i l'esquí una pràctica minoritària que començava a calar a molts indrets. A poc a poc s'obrien nous hotels i es feia més habitual la presència d'homes i de dones amb una indumentària particular i amb fustes d'esquí que organitzaven excursions a la neu. Dos relats en són una mostra.

El relat de Júlia Porta sobre els primers hotels

Júlia Porta va néixer a Tírvia (Pallars Sobirà) l'any 1922. Un dels seus avis era andorrà però, com molts homes de la seva generació, va haver de marxar del país per guanyar-se la vida. La família de la Júlia es va traslladar a Escaldes quan ella era petita, ja que al seu pare, que era ferrer, li van oferir treballar a FHSA. La seva mare treballava de modista.

Són els primers records de la seva vida al Principat. La Júlia es va casar amb Julio Espot, de casa Sucarana. Tots dos van regentar l'Hotel Paulet i més endavant van construir l'Hotel Continental a Escaldes. Eren els anys en què el país s'obria al turisme i van anar acompanyats d'importants canvis socials, econòmics i urbanístics. És un relat d'esforç i de treball que retrata la duresa de la vida, però també mostra la capacitat de les persones de construir oportunitats noves.

El relat d'Isidre Baró sobre els inicis de l'esquí és emocionant i il·lustratiu de com va començar tot plegat. Baró va néixer a casa Miqueló de Sornàs l'any 1933. Aleshores quasi totes les cases vivien de la pagesia, criaven vedells i pollins i treballaven les terres i l'hort. Alguns, però, es van aventurar a practicar un esport que es començava a fer popular i que amb els anys s'ha convertit en un esport nacional. El seu relat mostra el sacrifici i l'entusiasme d'aquells primers anys, quan els mateixos esquiadors

traçaven les pistes, es creaven les primeres associacions esportives –l'Esquí Club Andorrà (1932-1936) i l'Esquí Club Envalira (1945)– i es feien les primeres competicions amb Lluís Molné, Francesc Viladomat o Josep Torrellardona. És un relat de coratge i d'il·lusió que mostra com la visió d'alguns va canviar la vida de molts.

Noves incorporacions a l'Àrea d'Arxius i Gestió de Documents

Des del mes d'octubre comptem, després de superar un procés de selecció, amb les tècniques d'arxius i gestió de documents Anna Cia i Anna Farnés, que han consolidat dos llocs de treball que havien estat coberts fins ara de forma eventual.

S'han incorporat a la plantilla de l'Àrea d'Arxius i Gestió de Documents i formen part, juntament amb dos tècnics d'arxiu

més, de la Unitat de Gestió Documental. Les funcions principals d'aquesta unitat són: el disseny, la implantació i el manteniment del sistema de gestió documental al Govern; l'elaboració i el manteniment dels instruments, les tècniques i els procediments que formen aquest sistema; la formació i l'assessorament del personal de l'Administració pel que fa a la gestió documental; l'assessorament i la

col·laboració quant a gestió documental a entitats públiques i parapúbliques; la col·laboració i la participació en l'impuls de l'Administració electrònica, i la gestió de l'Arxiu Intermedi Administratiu i de les seves relacions amb els departaments del Govern i l'Arxiu Nacional d'Andorra.

Trobada anyal de l'Observatori Permanent d'Arxius i Televisions Locals. Andorra, 8 d'octubre del 2018

Servei Fotogràfic de Govern
Autor: Josep Anton Viladot

Fins a 29 professionals dels arxius de televisió ens vam reunir a Andorra el 8 d'octubre per fer balanç i posar en comú els compromisos per al 2017 i, al mateix temps, fer balanç dels deu

anys de funcionament de l'Observatori Permanent d'Arxius i Televisions Locals. L'Observatori va néixer per la necessitat de conèixer l'estat dels arxius de les televisions i la voluntat de proposar i

impulsar solucions conjuntes de forma consensuada. Després de deu anys de funcionament s'han assolit fites destacables, com per exemple l'impuls per a la creació d'un

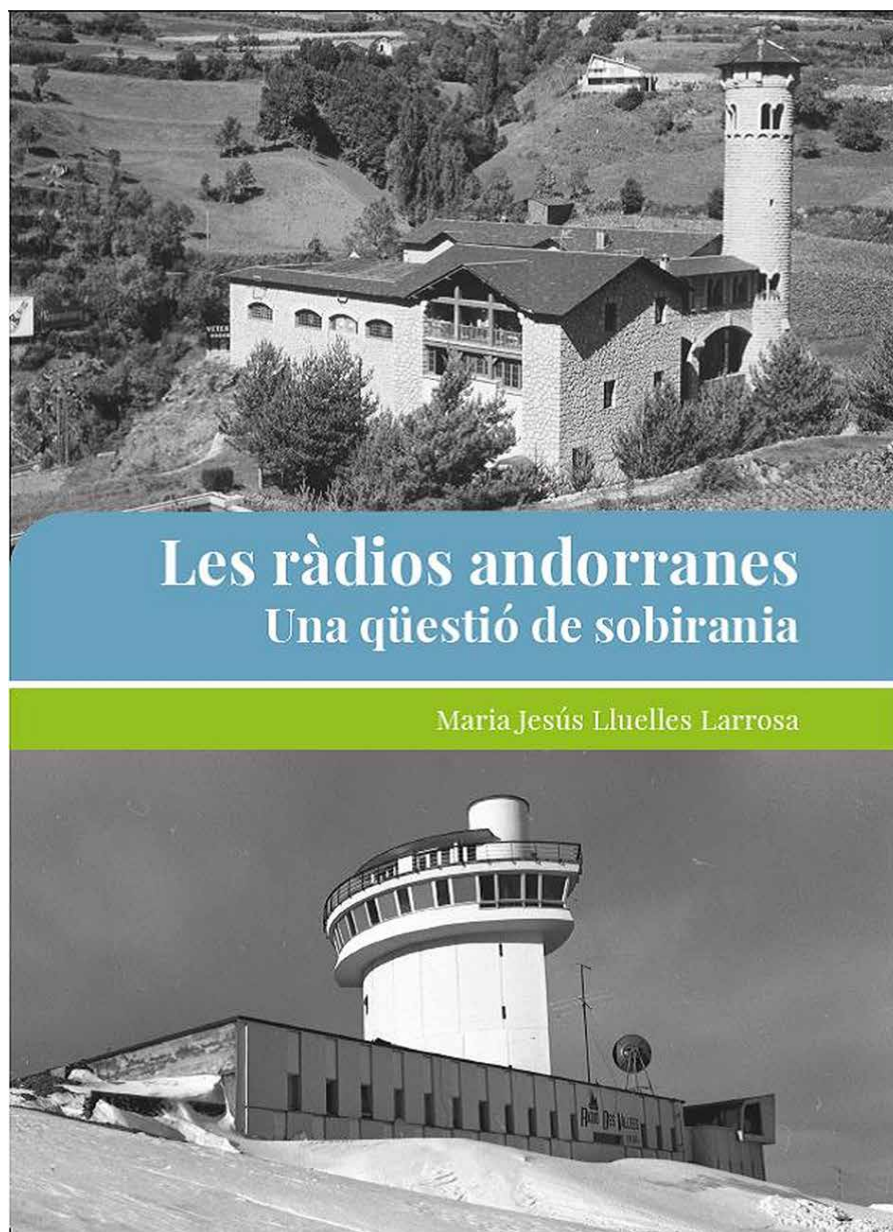
grup de treball per elaborar les taules d'avaluació, accés i tria dels documents audiovisuals de televisió. En aquest grup de treball, coordinat per la Direcció General d'Arxius de la Generalitat de Catalunya, hi van participar professionals de l'Observatori i va concloure amb la presentació i l'aprovació de les taules a la Comissió Nacional d'Avaluació i Tria de Documents el mes de desembre del

2017; actualment l'Observatori n'està fent la difusió i l'assistència per aplicar-les en els centres d'arxiu.

També, com a Observatori, s'ha posat de manifest que en aquesta dècada el tipus de consum de televisió ha canviat substancialment i això ha fet que les produccions, la distribució i, per tant, les televisions hagin reformulat les

estratègies de negoci. En aquest sentit, l'Observatori està atent al que succeeix en aquest sector professional i alerta i impulsa accions que afavoreixin que hi hagi més coordinació per a una millor conservació del patrimoni audiovisual produït per les televisions.

Presentació del llibre 'Les ràdios andorranes. Una qüestió de sobirania', de M. Jesús Lluelles, i del curt documental 'El tancament de les ràdios andorranes', d'Albert Roig i Toni Ubach

El 9 d'octubre passat es va presentar la publicació *Les ràdios andorranes. Una qüestió de sobirania*, de la historiadora M. Jesús Lluelles. És un llibre apassionant sobre la història de Ràdio Andorra i Sud Ràdio (abans coneguda com a Andorradio i Ràdio de les Valls), que inclou un curt documental, *El tancament de les ràdios*, l'any 1981, que han realitzat el periodista Albert Roig i el realitzador Toni Ubach. L'Arxiu d'Etnografia ha coordinat el projecte de documentació i d'edició. L'Arxiu Nacional ha aportat els fons documentals sobre Ràdio Andorra i Sud Ràdio i ha editat la publicació del Ministeri de Cultura, Joventut i Esports. També hi han col·laborat l'Arxiu del Consell General i la Biblioteca Nacional.

Amb la publicació hem volgut donar a conèixer el llegat patrimonial de les dos emissores i entendre la història de Ràdio Andorra i Sud Ràdio, tan complexa com apassionant. El relat sobre la radiodifusió des de la perspectiva nacional és de gran rellevància, ja que va ser una qüestió determinant per impulsar la reforma institucional i la consolidació de l'Estat andorrà sobirà.

Des de l'Arxiu Nacional volem expressar un agraïment als autors i a totes les persones entrevistades, tant a les que han acceptat publicar la seva història com a les que hi han col·laborat des de la discreció. Els seus testimonis

han aportat matisos i emocions que, certament, han enriquit la història de les ràdios.

Us encoratgem a gaudir de la publicació i descobrir el que van significar les emblemàtiques emissores per al nostre país.

Aquest projecte entronca amb el projecte Ràdio Andorra, un relat coral que l'Arxiu d'Etnografia va començar l'any 2011. Els testimonis d'alguns dels professionals que van treballar a Ràdio Andorra configuren un fons documental i un relat a diferents veus sobre el que

va significar l'emissora durant la seva època daurada.

<https://www.cultura.ad/radio-andorra-un-relat-coral>

L'any 2012 l'Arxiu Nacional va presentar l'audiovisual "L'època daurada de Ràdio Andorra, anys 50 i 60", que es va fer a partir dels documents que l'Arxiu d'Etnografia havia elaborat durant la recerca i recuperació de la memòria històrica sobre Ràdio Andorra, imatges del fons fotogràfic, talls de veu del fons sonor i imatges del fons audiovisual dipositats a l'Arxiu així com també

gràcies a la col·laboració de particulars.

https://www.arxiuenlinia.ad/fotoweb/archives/5005-Audiovisual/Audiovisual/AEA/AE_0018.mp4.info#c=%2Ffotoweb%2Farchives%2F5005-Audiovisual%2F

Actualment s'està treballant en la creació d'un fons sobre Vides de ràdio al canal etnogràfic de la web de Cultura, on es podran consultar les entrevistes realitzades a les dones i els homes vinculats a Sud Ràdio.

Exposició i catàleg: 'Vides de muntanya', amb motiu de la 40a Fira concurs del bestiar d'Andorra

QR on el relat visual connecta amb el canal etnogràfic i les entrevistes dels ramaders.

<https://www.cultura.ad/vides-de-muntanya-ramaderia-d-alcada>

Us convidem a gaudir de l'exposició gràfica, que es podrà visitar els mesos entrants en diversos espais expositius del país, i a descobrir la vida dels ramaders i la diversitat de les activitats que desenvolupen, a través dels ulls de la fotografia, que ha fet un viatge intens cap a una Andorra que sembla invisibilitzar-se en el tràfec de les nostres vides urbanes. Les fotografies de Montané són una reivindicació de la importància de la ramaderia pels valors històrics i culturals, i sobretot pels valors ecològics i paisatgístics.

L'any 2012, l'Arxiu d'Etnografia va establir una col·laboració amb el Departament d'Agricultura per documentar el sector primari en un moment de canvis profunds i d'adaptacions, en què conviuen velles i noves formes de viure la pagesia. Fruit de la col·laboració, l'any 2014 es va presentar el projecte etnogràfic *Vides de muntanya. Ramaderia d'altura*, que retrata la diversitat de maneres de treballar i d'entendre l'activitat, donant veu als ramaders de més edat i copsant la mirada dels més joves. El treball etnogràfic fa un èmfasi especial en la salvaguarda de les expressions culturals relacionades amb l'activitat que estan desapareixent o s'estan transformant.

Amb motiu dels quaranta anys de la Fira concurs de bestiar d'Andorra la Vella (festa declarada d'interès cultural inclosa a l'Inventari del patrimoni cultural), el Departament d'Agricultura ha promogut una exposició fotogràfica i ha editat un catàleg sobre *Vides de muntanya*, un pas més per mostrar el dia a dia de les explotacions agràries a la societat andorrana. Les fotografies són de Natàlia Montané, que ha retratat la vida quotidiana dels ramaders en les seves explotacions, sense escenografies i sense complements.

L'exposició i el catàleg *Vides de muntanya* inclouen una introducció etnogràfica sobre la ramaderia d'alçada i codis

Primer seminari internacional dels arxius de l'esport

El dia 9 d'octubre, l'Arxiu Nacional d'Andorra va assistir al primer Seminari internacional dels arxius de l'esport, que va tenir lloc a Girona i va ser organitzat per la Secció d'Arxius de l'Esport del Consell Internacional d'Arxius, l'Ajuntament de Girona i la Diputació de Girona.

L'objectiu del seminari era presentar la visió de nou professionals vinculats a l'esport a través de diferents disciplines

-l'esport, la història, el periodisme esportiu, la medicina esportiva i l'arxivística i gestió documental- sobre la documentació que es produeix com a resultat de la pràctica esportiva.

Aquests professionals van parlar de la transcendència que té l'esport en la societat a tots els nivells i, per tant, van transmetre la importància de conscienciar la societat de la necessitat d'organitzar, preservar i difondre els arxius vinculats al món de l'esport i facilitar-hi l'accés, com

també de sensibilitzar, especialment els actors implicats en aquest món -esportistes, clubs, federacions i organismes, metges, fisioterapeutes, periodistes, historiadors, entrenadors, i també arxivers-, de la importància de preservar la documentació produïda com a resultat de la pràctica esportiva, documentació que és part essencial de la memòria col·lectiva d'un país.

On és?

Solució: pàg. 12

Fons: FEDA_0291
Autor: Desconegut

Novetats bibliogràfiques

IZU, MIGUEL

El rey de Andorra : Un aventurero, un espía...¿También un monarca?

Cordoba, Editorial Almuzara, SL, 2018. 284 p.

LANG-VALCHS, GERHARD

Boris von Skossyreff Gerhard : rey de los andorranos, agente de los alemanes

[Almería], Círculo Rojo, 2018. 232 p.

LANG-VALCHS, GERHARD

Andorra entre las guerras (1920-1940)

[Almería], Círculo Rojo, 2018. 624 p.

LLUELLES LARROSA, MARIA JESÚS

Les ràdios andorranes : Una qüestió de soberania

Andorra, Govern d'Andorra : Arxiu Nacional d'Andorra, 2018. 291 p.

Llibre acompanyat d'un documental:

El tancament de les ràdios andorranes. Una qüestió de soberania / ROIG, Albert

PLANAS BATLLE, XAVIER / GASCÓN CHOPO, CARLES / LÓPEZ-MUGARTZA, JUAN KARLOS / BELASKO, MIKEL

Anàlisi fisiogràfica de topònims andorrans d'arrel prerromana : una visió propera i tècnica del territori a través dels noms de lloc

Andorra, Govern d'Andorra, 2018. Ajut Lúdia Armengol Vila 2013. 298 p.

AAVV. VELA PALOMARES, SUSANNA (COORD.)

Miscel·lània a Pere Canturri Montanya

Andorra, Editorial Andorra, 2018. 248 p.

Sabíeu què...?

L'Arxiu Intermedi Administratiu ha rebut la primera transferència del Registre de Comerç d'establiments tancats?

El Registre de Comerç inicia l'activitat als anys 60 i continua avui en dia. Quan un comerç es dona de baixa, el seu expedient es tanca i passa a ser transferit a l'Arxiu Intermedi.

Dins dels expedients dels comerços podem trobar documentació com: sol·licitud d'obertura, sol·licitud d'inscripció

de comerciants, autorització d'obertura, canvis de propietaris, canvis de parròquia, sol·licitud de baixa, etc.

A part dels expedients, també hem rebut la transferència dels llibres registre. Des del anys 90 aquests llibres es van deixar de fer ja que van ser substituïts per una eina electrònica.

El tractament arxivístic d'aquesta documentació inclou la neteja dels documents, la col·locació de sistemes

de preservació i el registre de la documentació no registrada en cap sistema d'informació.

Aquesta sèrie documental aporta molta informació sobre l'activitat comercial al nostre país, que és un dels sectors econòmics principals que tenim. Si bé la consulta pot trobar-se restringida, a les persones que puguin estar interessades a accedir-hi l'Arxiu Intermedi els facilitarà l'accés d'acord amb la normativa vigent.

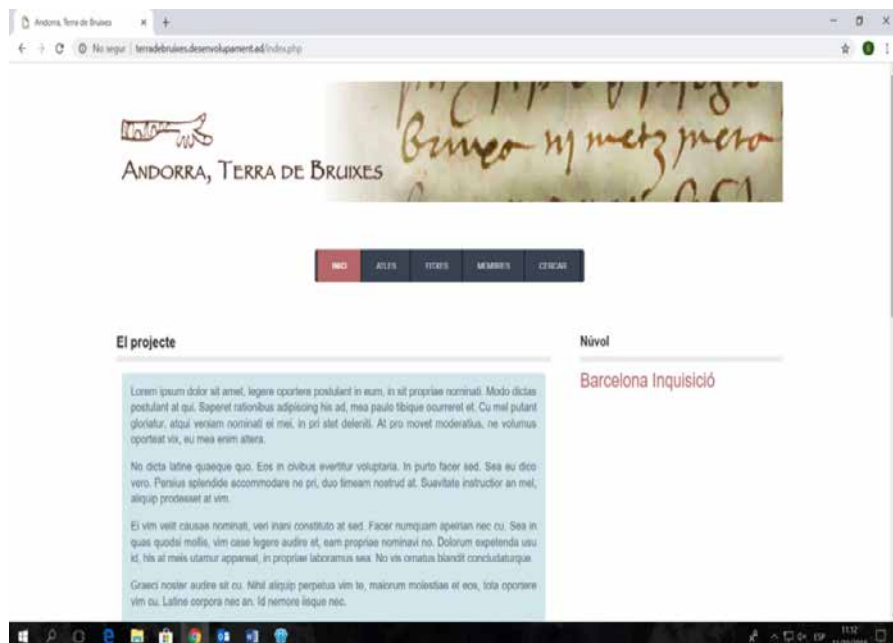
Què estem preparant

Andorra, terra de bruixes

El 2015 l'ajut de recerca Cebrià Baraut Obiols es va destinar al projecte *Per purgar les valls de tan pèssimes dones*, un projecte d'investigació històrica i divulgació multimèdia sobre la cacera de bruixes a Andorra presentat pel doctor en història Pau Castell Granados.

La documentació andorrana sobre cacera de bruixes, una de les més riques i poc estudiades a Europa, va ser abordada l'any 2004 per Robert Pastor, que va extractar alguns dels processos procedents del Tribunal de Corts. La catalogació d'aquest fons per part del

personal de l'Arxiu ha permès treure a la llum un volum de documentació molt més ampli del que suggeria el treball de Pastor, bona part del qual ha estat transcrit i estudiat en el marc de la nostra tesi doctoral sobre la cacera de bruixes a Catalunya.

La precocitat i la riquesa dels judicis andorrans, que se situen entre els primers episodis de cacera de bruixes documentats a Europa, constitueixen la motivació principal d'aquest projecte de recerca, que té com a objectiu analitzar i difondre aquesta realitat històrica a través de les eines que ens ofereixen actualment les humanitats digitals.

El projecte es va articular a partir de dos objectius principals. En primer lloc, un treball d'investigació rigorós sobre l'origen i evolució de la cacera de bruixes a Andorra, que ha permès conèixer la informació inèdita continguda en els

judicis del fons del Tribunal de Corts. En segon lloc, la creació d'una plataforma digital vinculada al Govern d'Andorra que posés els resultats de la recerca a disposició del públic i del món acadèmic.

Pel que fa al primer objectiu, la recerca desenvolupada ha permès identificar una quarantena de processos per bruixeria endegats per la Cort andorrana al llarg dels segles XV i XVI, que esperem complementar amb altres judicis posteriors realitzats durant el segle XVII. Una anàlisi comparativa d'aquesta documentació, que la confronti amb la dels territoris veïns (especialment

Catalunya, l'Aragó, Navarra, el Llenguadoc i la Gascunya) i dels altres territoris europeus amb episodis similars, ens permetria situar les Valls andorranes en el context pirinenc i europeu pel que fa a la repressió del crim de bruixeria.

Pel que fa al segon objectiu, es planteja la creació d'una plataforma digital articulada al voltant d'un atlas interactiu de les Valls: una eina per difondre els resultats d'aquesta recerca amb tota la informació sobre cacera de bruixes a Andorra (viles d'origen de les dones inculpades, llocs de realització de l'aquellarre, fragments dels judicis, etc.). Amb aquesta plataforma digital s'ha dibuixat un panorama tan complet com ha estat possible sobre la cacera de bruixes a Andorra durant els segles medievals i moderns.

Aquesta eina permetrà, d'una banda, plasmar els resultats de la recerca de cara a l'estudi per part d'altres especialistes i, de l'altra, difondre i posar en valor aquest patrimoni històric i la seva eventual aplicació en l'àmbit turístic i cultural. A través d'un mapa interactiu sobre la base Google Maps®, s'oferirà una navegabilitat atractiva a l'usuari perquè accedeixi als diversos continguts de forma fàcil i en funció dels seus interessos.

A destacar

Criteris de tria i selecció del fons fotogràfic Fèlix Peig

El fons fotogràfic Fèlix Peig està format per 65.595 instantànies capturades entre els anys 1952 i 1982 i consisteix en un gran volum d'imatges disponible per penjar a l'arxiu en línia de l'ANA (<https://www.arxiuenlinia.ad>). Per això, es va decidir fer una tria i selecció de les fotos que es penjarien, i es va reduir aquest volum a 4.503 per a la consulta en línia; lògicament la resta es poden

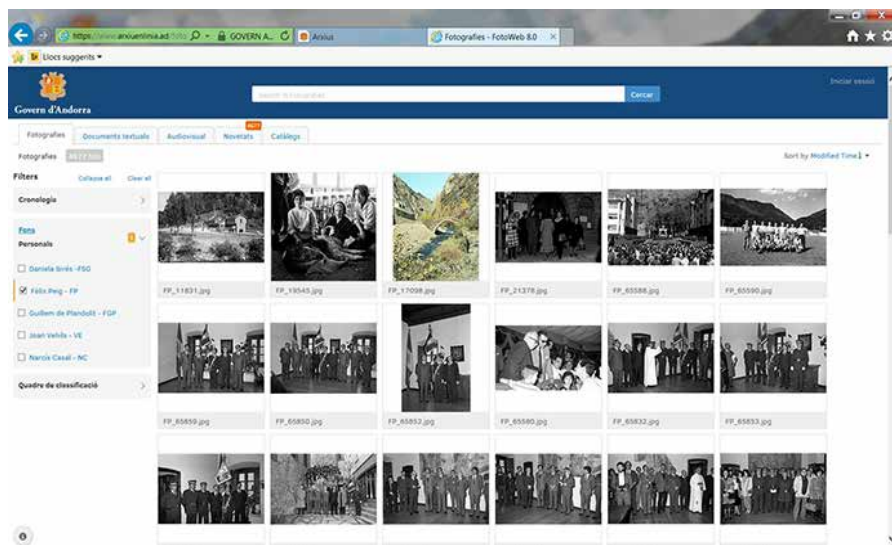
visualitzar digitalment a la sala de consulta de l'Arxiu Nacional.

Quins criteris s'han seguit per portar a terme aquesta discriminació?

- En el cas dels reportatges fotogràfics que van ser coberts únicament per Fèlix Peig, es va decidir penjar-los íntegrament. Com per exemple l'accident del primer avió de l'any

1956 o l'incendi de Meritxell de l'any 1972.

- Respecte a la resta de reportatges realitzats: el Consell General, les proves d'esquí, la Nits de Reis, els aiguats de l'any 1982, reportatges polítics, socials, i les històriques visites oficials dels coprínceps, entre molts d'altres, s'ha tractat la

selecció segons criteris tècnics, de qualitat de la imatge, la representació iconogràfica de l'acte i, finalment, per la tria i selecció dels personatges més rellevants de l'acte.

Per a tots els reportatges, a l'hora de seleccionar les imatges, es va posar el topall de triar-ne entre quaranta i cinquanta com a màxim. Així doncs, la tasca de discriminació de les fotos no seleccionades per formar part de la consulta en línia en cap cas va ser senzilla però, com ja s'ha explicat, totes les descartades també es poden consultar.

Nous fons ingressats

Nous fons i continguts audiovisuals

Delfi Xandri (DX) és un fons familiar en suport cinema que conté pel·lícules d'entre el 1961 i el 1973. És un fons que testimonia la transformació del paisatge i la forma de vida d'aquesta època. Actualment es troba en procés de digitalització, descripció i catalogació.

Josep Torra (JTO) és un fons personal en suport cinema que conté moments de la vida i la societat, especialment de la parròquia de la Massana d'entre el 1981 i el 1985, en què destaquen els aiguats del 1982 i la inauguració de la font del Bisbe. Actualment es troba en procés de digitalització, descripció i catalogació.

Narcís Casal (NC) s'ha incorporat a aquest fons una pel·lícula i un enregistrament sonor. La primera és la gravació d'una cerimònia celebrada a Sant Romà de les Bons amb motiu de l'aniversari de la mort d'un poeta català molt vinculat a Andorra, Melcior Font, a la qual assisteixen la seva vídua, César Martinell i Esteve Albert, entre d'altres. Quant a l'enregistrament sonor en cinta oberta, suposem que és l'original de gravació de set peces musicals sobre

les Valls d'Andorra interpretades per la Cobla Barcelona i l'Orfeó Gracienc. Actualment és consultable mitjançant la base de dades de l'arxiu.

Fons familiars i patrimonials

Al maig d'aquest any, dos nous fons familiars s'integren al conjunt documental de l'Arxiu Nacional d'Andorra, provinents del Tarter.

D'una part, tenim el fons de casa Patxeta (AD ANA, CPA). 390 documents en paper i 17 pergamins configuren aquest fons. 407 unitats documentals que van de 1496 a 1973. Si bé el gruix de la documentació s'emmarca al segle XX, l'origen de casa Patxeta es situa a final del segle XV.

De l'altra, el fons de casa Martí (AD ANA, CMA), compost per 226 unitats documentals, 220 documents en paper i 6 pergamins, que van de 1536 a 1944. Si bé l'existència de casa Martí es documenta durant la primera meitat del segle XVI, hi predomina la documentació del segle XIX

La documentació d'aquestes dos cases, és el reflex de l'activitat privada de

diverses generacions de quatre cases diferents d'un mateix lloc al llarg de gairebé cinc segles. D'una banda, de les cases Pedricó i Patxeta, i de l'altra banda de casa Martí i casa Andreu.

Durant la dècada dels anys 60 del segle XX, la família de casa Martí deixa la casa del Tarter i funda una nova casa al poble de Canillo que també es coneix com a casa Martí. Pel que fa a casa Patxeta, a finals dels anys 80 del mateix segle XX, mort el darrer de la família sense descendència i la casa i propietats de casa Patxeta són llegades a Pere Palmitjavila de la casa Martí.

Col·laboracions

Entrevista: el contrapàs, la recerca històrica

ANA FP_51458
Autor: Fèlix Peig

Teo Armengol, exdansaire popular del contrapàs d'Andorra la Vella, ha dut a terme una recerca sobre aquesta dansa típica que es balla cada diumenge de Festa Major. S'ha endinsat en el món i la història de la dansa i dels dansaires del contrapàs i ha fet un recull de més de 300 fotografies que ha estat editat pel Comú d'Andorra la Vella.

El contrapàs és una dansa que es balla el diumenge de la Festa Major. Què té d'especial aquest ball que us ha portat a estudiar-lo i documentar-lo?

De ben petit que sempre m'han agradat els balls tradicionals, sobretot el que està vinculat al món de la sardana i a la cultura catalana. A finals del mes de juny, començaven els assajos al pati de Ca la Vall, allí, el mestre Orelleta (Bonaventura Armengol) i el mestre Roure tocant la música amb el seu violí, reunien un grup

considerable de nois i noies que, fent parella, començaven a ballar. Allí, veient com dansaven, se me n'anaven els peus i tenia ganes de ballar-lo, però no podia, tenia la sensació que sols era per als andorrans, fins que un dia va faltar un dansaire i el mestre Orelleta em va demanar si volia substituir-lo i vaig dir que sí. Em va agradar tant que no fallava mai a cap assaig, fins que un any em varen deixar ballar-lo.

Fa uns quatre anys que, buscant documentació als arxius del Comú, vaig veure que sols estava documentat fotogràficament a partir de l'any 1982, cosa que em va impulsar a saber qui havia participat en aquesta dansa tan nostra, divertida i estimada com és el contrapàs d'Andorra la Vella.

Com es balla?

Es balla com la sardana, fent rotllana i desfent-la quan s'ha de fer una figura (el pont, el cargol, l'abraçada...). El contrapàs té tres parts, perquè ho entenguem tots, tot i que la música és la mateixa. La primera, quan el capdanser fa la passejada per marcar, amb la vara del cònsol (cepre), la rotllana que hauran de seguir la resta de dansaires. La segona comença quan el capdanser, en finalitzar la primera rotllana, es col·loca de cara al segon dansaire i puntejant l'invita que el segueixi, i així fins al darrer dels nois i, tot seguit, cada noi invita la seva parella a començar la tercera part, on es fa la rotllana gran i comencen a fer les figures per acabar amb una gran rotllana i cridant un "Visca Andorra".

Quina és la primera referència que troben?

Pel que fa referència a Andorra, és una fotografia de l'any 1900. Però parlant amb exdansaires, molts m'han comentat que els seus pares, o els padrins, ja l'havien ballat.

Tradicionalment, qui el ballava?

La gent del poble. S'organitzaven diverses rotllanes, que podien ser per barris, colles d'amics o familiars, però sempre, en ballar la darrera rotllana, se'n feia una de sola a tota la plaça.

I la música qui la feia, amb quins instruments?

Al segle XIX i principis del segle XX, la música era amb bunes o acordió, fins que es va crear la mitja cobla (1910), i més tard, cap a l'any 1940, amb la cobla com fins ara.

Els dansaires portaven algun vestit especial per a l'ocasió?

A Andorra la Vella, els dansaires duïen la seva millor vestimenta. Recordem que el contrapàs era el ball de la Festa Major; per tant, les noies amb el vestit de gala, mocador blanc al cap i vigatanes per ballar més còmodes; els nois, pantalons i americana de vellut, camisa blanca, faixa i barretina negra i vigatanes.

A partir del 1943, i de resultes d'una visita a Barcelona que varen fer alguns dansaires, es va adoptar la indumentària popular catalana, les noies amb vestit, mitenes, xarxa per als cabells (ret), xal, enagües, mitges blanques i vigatanes; i els nois amb pantalons de vellut negre, camisa blanca, faixa i barretina vermelles, mitjons blancs i vigatanes.

Només es ballava a Andorra la Vella?

No, des de fa uns quants anys, a Ordino també es balla (el varen recuperar després de molts anys sense ballar-lo).

Durant aquest temps de recerca, hi ha qui m'ha dit que en alguna altra parròquia també s'havia ballat, però em manca contrastar-ho.

Tenim entès que en la vostra recerca vau convocar els antics dansaires perquè us ajudessin a reconèixer la gent que apareix a les fotografies. Com va ser la resposta ciutadana a aquesta convocatòria?

Quan ja tenia un centenar de fotografies, en què ja havia posat nom pràcticament a tothom, em vaig posar la qüestió següent: i si reunís uns quans exdansaires per contrastar els noms? Amb la meua dona, la Francina Pons (del Peret de cal Manel), llançàrem l'altra pregunta: els podríem reunir al pati de Ca la Vall? Aquesta proposta la vaig consultar als cònsols d'Andorra la Vella i em varen donar el vistiplau. Immediatament vaig fer les gestions prop del Consell General i em varen obrir les portes per tot el que convingués. La sorpresa va ser quan començaren a arribar exdansaires que em portaven les fotos que tenien a casa per incloure-les al meu treball. Va ser una experiència molt emocionant i enriquidora. Van venir prop de 200 exdansaires tots amb molta il·lusió, compartint fotografies i vivències i, entre tots, vam poder posar nom a una gran majoria de persones i vam recopilar fins a 300 fotografies.

Com és que als anys vuitanta el Comú decideix "adjudicar aquest ball a l'Esbart Dansaire"?

L'any 1981 es va crear l'Esbart Dansaire d'Andorra la Vella i varen optar perquè el ballessin solament ells.

Actualment, el pot ballar tothom?

Naturalment, després de ballar-lo l'esbart, es fa una segona ballada amb les autoritats i el poble, revindicació que

vàrem fer l'any 1983, i a partir del 1984 així es fa. Si hi ha algú del públic que vol ballar-lo, es busca parella i a ballar. Fins i tot, aquest any s'ha fet una rotllana de nens a partir de quatre anys.

Finalment el llibre el va publicar el Comú d'Andorra la Vella; és el que volíeu, una publicació que arribés a tots els dansaires?

Certament, però el més bonic és quan el Comú decideix que tota persona resident a Andorra la Vella, si està interessada a tenir el llibre, pot recollir-lo a les seves mateixes oficines.

Per acabar, alguna anècdota que us ha passat o que ens pugueu explicar?

Per exemple, anar a una casa per deu minuts i acabar que m'invitaven a dinar o a sopar. Veure la quantitat de matrimonis que n'han sortit, com jo mateix, que així ens vàrem conèixer amb la meua dona. El dia de la trobada d'exdansaires, hi va haver retrobaments de familiars que feia temps que no es veïen. Però més que anècdotes jo diria vivències. L'experiència, l'estima, l'atreviment i, sobretot, el caliu que tothom m'ha donat, no ho canvio per res del món. He conegut milers de coses que queden en la meua memòria, però sobretot en el meu cor.

Aprofito per fer un reconeixement a tots els exdansaires que ens han deixat i que no oblidaré mai, i agrair-los que hagin estat els incitadors perquè aquesta dansa tan nostra no es deixi mai de ballar, i deixeu-me que repeteixi aquella frase que sempre es deia quan s'acabava de ballar: "Aquest any també s'ha ballat el contrapàs."